Φεύγετε την Ευρώπην (Αγ. Αθανάσιος Πάριος)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 22 Ιανουαρίου, 2012

Δεν δύναμαι, ούτε να ακούω ούτε να αναγινώσκω με υπομονήν τους ταλανισμούς του ημετέρου γένους, με το να πάσχη αμάθειαν της έξω φιλοσοφίας. Όλοι σχεδόν, όσοι εις τας ακαδημίας της Ευρώπης υπάγουσι και εκεί βλέπουσι τόσα πλήθη φιλοσόφων, άλλοι δια ζώσης φωνής και άλλοι εν τοις προλεγομένοις των βιβλίων, οπού εκδίδουσι εις το κοινόν φως, τόσους ταλανισμούς και τόσας θρηνολογίας κάνουσι του γένους μας δια την στέρησιν της έξω σοφίας, ώστε οπού και τυφλόν και σκοτεινόν και ελεεινόν και μυρίων δακρύων άξιον το ονομάζουσι, τόσος φαίνεται να είναι ο ζήλος των. Αλλά τάχα ο ζήλος αυτών ούτος, είναι ένας ζήλος επαινετός ή όχι;

Αδόκιμος κρίνεται ο ζήλος ούτος. Διατί; Επειδή του λείπει η επίγνωσις. Ήγουν διατί δεν αισθάνονται, ούτε διακρίνουσι τί θέλει να ειπή γη, και τί θέλει να ειπή ουρανός· τί θέλει να ειπή σώμα και τί θέλει να ειπή ψυχή· τί θέλει να ειπή κόσμος, και τί θέλει να ειπή Εκκλησία· τί θέλει να ειπή φιλοσοφία, και τί θέλει να ειπή Αγία Γραφή.

Ηξεύρω βέβαια πως ο λόγος ούτος ούτος θέλει φανή απαράδεκτος, και πολλούς έχει να λυπήση από εκείνους οπού μάλιστα και σεμνύνονται εις αυτήν (την φιλοσοφίαν) παρά εις την λογικήν τους ψυχήν. Όμως εγώ βάνοντας σκοπόν να ωφελήσω κοινώς, καθ’ όσον δυνηθώ, τους απλούς αδελφούς μου, δεν ψηφώ των ολίγων την ματαίαν λύπην και οργήν. Το παρόν μου εγχειρίδιον λοιπόν θέλει εξετάσει πρώτον, τί πράγμα είναι τούτη η φιλοσοφία, εις την οποίαν ούτως ακράτως οι ημέτεροι φέρονται και την οποίαν τόσον πολλά εκθειάζουσι και υπερυψώνουσι.

Μέγα τίποτας και εξαίσιον χάρισμα παρά Θεού εδόθη εις τον άνθρωπον ο νους. Τέχνας επινοεί, επιστήμας ευρίσκει διαφόρους [...] Και επειδή όλα αυτά οπού εξετάζει ο νους είναι ποιήματα Θεού, διά τούτο η φιλοσοφία, οπού είναι γνώσις τούτων απάντων, ονομάζεται από τους παλαιούς γνώσις θείων πραγμάτων. Και η γνώσις αύτη λέγεται το θεωρητικόν μέρος της φιλοσοφίας. Διατί ονομάζεται πρακτικόν το άλλο μέρος, εκείνο οπού καταγίνεται εις την εξέτασιν των ανθρωπίνων πράξεων. Ανθρώπινα δε πράγματα λέγουσι τας αρετάς και τας κακίας. Τούτο είναι το μέρος εκείνο, οπού δείχνει εις τον άνθρωπον ποία είναι εκείνα οπού πρέπει να κάνη ως λογικός οπού είναι [...]

Η λογική ταύτη παιδεία δεν είναι διά τον ουρανόν, είναι διά την γην, διά τας πόλεις, διά τα βασίλεια, αυτή είναι ένα από τα οργανικά αγαθά, καθώς είναι δηλαδή τα χρήματα, τα κάλλη, η ρώμη του σώματος, τα αξιώματα και τα τοιαύτα, με ταύτην την διαφοράν, ότι αυτή είναι το πρώτον και τιμιώτατον των οργανικών καλών. Διατί όλα τα αλλά είναι και λέγονται υλικά και σωματικά, η δε μάθηση είναι λογική, δηλαδή της λογικής ψυχής γέννημα και καρπός εξαίρετος. Πλην και αυτή δεν είναι από την εδικήν της φύσιν ούτε κακή, ούτε καλή, αλλά από την μεταχείρισιν των εχόντων αυτήν, γίνεται ή καλή ή κακή. Λοιπόν η κατάχρηση της έξω σοφίας δίδει εις αυτήν το όνομα να λέγεται κακή. Δεν είναι όμως η κατάχρηση αυτή απλή και μονοειδής, αλλά πολλών λογιών. Πρώτη κατάχρηση ευρίσκεται εκείνη, οπού πολλοί την κρατούν εις μίαν υπόληψιν υπερτάτην, φρονούντες και λέγοντες πως αυτή μόνη, ήγουν η φιλοσοφία, είναι φως. Και όσοι την έχουν, εκείνοι μόνοι ιλλουμινάτοι και είναι και λέγονται, ήγουν φωτισμένοι. Οι δε άλλοι είναι σκοτεινοί και τυφλοί. Τέτοια ήτον η δόξα του παράφρονος Βαρλαάμ του Καλαβρού, και τέτοια είναι η των Γάλλων και των ομοίων τους. Δευτέρα κατάχρηση είναι εκείνη, οπού μερικοί καταγηράσκουσι και φθείρονται επάνω εις πράγματα πάντη άχρηστα, διά να επαινούνται πως είναι πνεύματα υψηλά και περίεργα. Τρίτη κατάχρηση είναι, οπού πολλοί ιερωμένοι, αφήνοντες την τάξιν τους και την ευσχημοσύνην του επαγγέλματός των, υπάγουν και κυλίονται εις τους βορβωρώδεις τόπους των αθεωτάτων γενών της Ευρώπης, διά να παραλάβουν μαθήματα πάντη ανοίκεια και αλλότρια του ιδίου των επαγγέλματος. Τετάρτη και τελευταία και χειρίστη απασών κατάχρηση είναι εκείνη, οπού τολμά να κρίνη και να ανακρίνη τας θείας γραφάς, και να μεταχειρίζεται την αντίθεον γλώσσαν της εναντίον εις την θείαν πρόνοιαν.

Ούτω γίνεται και κακή και ολεθρία και ψυχοβλαβεστάτη, και μίσους αξία και αποφυγής η έξω μάθηση. Λοιπόν δια να βάλλωμεν όρια εις εκείνους οπού θέλουν και καταδέχονται να μας ακούσουν, λέγομεν και συμβουλεύομεν να παύσουν και να λείψουν από μιας από την Ευρώπην, αν θέλουν να είναι και να μένουν Χριστιανοί…

Άξιον είναι να απορήση τινάς διά τον μυθολογικόν πίνακα του Κέβητος, ότι εκείνος ονομάζει εκεί ψευδοπαιδείαν όλα ομού τα είδη της φιλοσοφίας, και δεν είναι κανένας χριστιανός δεισιδαίμων εκείνος οπού τους δίδει αυτήν την επωνυμίαν. Είναι έλλην παλαιός, μάλιστα και από την καρδίαν της Ελλάδος, ήτοι από τας Θήβας της Βοιωτίας. Ιδού επί λέξεως, ούτοι δε, φησί, οι άνθρωποι οι έσω των περιβόλων ανακάμπτοντες τίνες εισίν; οι τας ψευδοπαιδείας, έφη, ερασταί ηπατημένοι, οιόμενοι μετά της αληθινής παιδείας συνομιλείν. Τίνες ουν καλούνται ούτοι; Οι μεν ποιηταί, έφη, οι δε ρήτορες, οι δε διαλεκτικοί, οι δε μουσικοί, οι δε αριθμητικοί, οι δε γεωμέτραι, οι δε αστρονόμοι, οι δε ηδονικοί, οι δε περιπατητικοί, οι δε κριτικοί και όσοι άλλοι τούτοι εισί παραπλήσιοι.

Τώρα να ονομάση ψευδοπαιδείαν την ποιητικήν και την ρητορικήν και την διαλεκτικήν και αλλά τοιαύτα είδη μαθήσεως, και η ύλη το δέχεται και το είδος το

συγχωρεί. Αλλά να λέγη ψευδοπαιδείαν την γεωμετρίαν και τα σύστοιχα αυτή μαθήματα, τούτο βέβαια είναι παράξενον και μεγάλης απορίας άξιον. Αλλά δεν ονομάζει ο Κέβης ούτε την γεωμετρίαν ούτε καμμίαν άλλην επιστήμην ψευδοπαιδείαν, ότι τάχα σφάλλει και δεν ορθοποδεί εις τας αποδείξεις της, όχι λέγω κατά τούτο. Αλλ' επειδή παιδεία θέλει να ειπή αγωγή ωφέλιμος της ψυχής, επιμόνως πολλάκις των από κακίας κυλίδων αυτήν εκκαθαίρουσα. Και πάλιν παιδεία, ηθών κατόρθωσα επί το κρείττον φέρουσα. Και απλώς ειπείν, παιδεία εστίν η αρετή. Επειδή, λέγω, τούτο θέλει να ειπή παιδεία, και έπειτα καμμία από αυτάς,

έξω από την εδικήν τους παρουσίαν ήτοι έξω από την εδικήν τους γνώσιν, καμμίαν βελτίωσιν δεν κάνουσι της ψυχής, ούτε του θυμού, ούτε της επιθυμίας, αλλά και είναι και γνωρίζονται οι περισσότεροι από αυτούς εμπαθέστατοι, φαυλοβιότατοι, ανδράποδα των ηδονών, δούλοι των ιδίων τους παθών, και μηδέν κατά τα ήθη διαφέροντες των πάντη απαίδευτων και αμαθών, διά ταύτα ονομάζει ο Κέβης, αλλά και προ του Κέβητος ο Σωκράτης, ψευδοπαιδείαν την λογικήν, ήτοι την διά λόγων περαινομένην και ποριζομένην φιλοσοφίαν. Αληθινήν παιδείαν καλούνε την των αλόγων παθών κάθαρσιν και των αρετών πασών κατόρθωσιν, ήγουν την ανδρείαν, την δικαιοσύνην, την σωφροσύνην, την επιείκειαν, την πραότητα, την συμπάθειαν και τας λοιπάς εννοίας. Αι οποίαι με έναν λόγον, ηθική φιλοσοφία ονομάζονται και εις την μητέρα, ήτοι εις την ευδαιμονίαν, αυταί φέρουσι τον άνθρωπον. Και τοιούτοι φιλόσοφοι ήσαν και ωνομάζοντο οι αναχωρηταί και ασκηταί λεγόμενοι. Λοιπόν όταν και οι έλληνες ακόμη ονομάζουσι ψευδοπαιδείαν την γεωμετρίαν και τας άλλας λογικάς επιστήμας, ωσάν οπού καμμίαν ηθικήν ωφέλειαν δεν προξενούν εις την ψυχήν, μάλιστα και την γεμίζουν από φαντασίαν και δαιμονικήν υψηλοφροσύνην [...]

Με εσάς αδελφοί ομιλώ οπού έτι εδώ ευρίσκεσθε, και όλον ένα διανοείσθε και βουλεύεσθε, να κινήσητε ή να μη κινήσητε. Δεν ομιλώ με εκείνους οπού ήδη απήλθον. Ότι είναι περιττός διά εκείνους κάθε λόγος, όχι μόνον διατί απήλθον, αλλ' ότι και καλώς έπραξαν κομπάζουσι, και επήγαν και ήνοιξαν τα ομμάτιά τους.

Φεύγετε όσον δύνασθε την Εύρώπην. Και ακόμη και εκείνοι οπού έρχονται από την Ευρώπην. Ότι οι λόγοι τους ρέουσι από τα χείλη τους γλυκύτεροι από το μέλι. Μα αλοίμονον, αυτοί απαραλλάκτως είναι εκείνοι διά τους οποίους ο προφήτης λέγει τάδε: ότι ουκ έστιν εν τω στόματι αυτών αλήθεια, η καρδία αυτών ματαία.

Εγώ κατά αλήθειαν φρίττω και αμηχανώ, όταν από το ένα μέρος στοχάζομαι την σημερινήν κατάστασιν της Ευρώπης, και από το άλλο μέρος βλέπω τούτους τους ημετέρους, οπού έτσι ακράτως φέρονται εις την απόλαυσιν των δήθεν καλών αυτής. Οι μεν γαρ εμπορίας χάριν, οι δε φιλοσοφίας, εκεί τρέχουσι. Φρίττω λέγω και απορώ. Διατί ένα καιρόν ημείς οι ανατολικοί είχαμεν φόβον διά εκείνους οπού επήγαιναν εις την Ευρώπην, μη τύχη και πάθουν ένα από τα δύο, ή την σωφροσύνην να χάσουν, ή να πέσουν εις λατινισμόν. Την σήμερον αυτά και τα δύο λογίζονται παραμικρά και

σχεδόν το ουδέν ως προς το έσχατον και ακρότατον των κακών, την αθεΐαν. Οι γάλλοι την επαρρησίασαν, αποβάλλοντες κοινώς τον Χριστιανισμόν, από τον οποίον και προ τούτου χριστιανοί ονομαζόμενοι, δεν είχαν καμμίαν ωφέλειαν. Τα άλλα μέρη της Ευρώπης ακόμα γελούν τον εαυτό τους τάχα πως είναι χριστιανοί, ουδέ μόρφωσιν καν έχοντες, ει μη μόνους τους ναούς και πολλάς και μεγάλας καμπάνας και τας πυκνάς λιτανείας και τα ποικίλα και διάφορα σχήματα και τα βδελυκτά και θεοστυγή τάγματα και τα λεγόμενα μοναστήρια. Τα δε αλλά πάντα γάλλοι αυτόχρημα. Αυτοί οι ίδιοι οι φιλόσοφοι εις τους οποίους τρέχουσι ούτοι διά να λάβωσι το μέγα φως, ότι είναι φιλόσοφοι και το κομπάζουσι, χριστιανοί δε και να τους υπολαμβάνουν πως είναι αισχύνονται και το αναγουλιάζουσι.

Λοιπόν αυτοί οπού τόσον ακρατώς εκείσε τρέχουσι, τάχα δεν μανθάνουσι από άλλους πως η Ευρώπη είναι το χάος της απωλείας; Οι περισσότεροι όμως και ακούουσι και μανθάνουσι, αλλά δεν ψηφούσι τίποτας την τοιαύτην βροντήν. Μα διατί; Διατί πιστεύουσι εις τους λογισμούς των, ότι αυτοί δεν έχουν να πάθουν τίποτες. Έπειτα αφού υπάγουν και πάθουν, μάλιστα και καυχώνται εις την ελεεινήν τους διαστροφήν. Λέγοντες πώς επήγαν και απέβαλον τας δεισιδαιμονίας, δεισιδαιμονίας ονομάζοντες οι κακοδαίμονες τας νενομισμένας νηστείας, τας προσευχάς τας ευλαβείας, σημεία και χρέη αχώριστα των ευσεβούντων Χριστιανών.

(Επιμέλεια κειμένου: Παναγιώτης Νέλλας, Περιοδικό «Σύναξη», τεύχος 5, Χειμώνας 1983)

(Πηγή ηλ. κειμένου: pemptousia.gr)